

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“КРАЄЗНАВСТВО”
(для бакалаврів, спеціалістів)

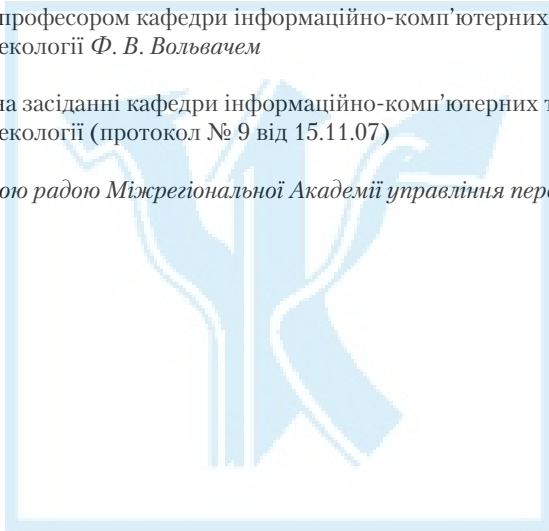
МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено професором кафедри інформаційно-комп'ютерних технологій в медицині та екології *Ф. В. Вольвачем*

Затверджено на засіданні кафедри інформаційно-комп'ютерних технологій в медицині та екології (протокол № 9 від 15.11.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Вольвач Ф. В. Навчальна програма дисципліни “Красзнавство” (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Красзнавство”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Краєзнавство — це широка сфера досліджень, об'єктом яких є український етнос, нація, земля, природа, територія у її різнобічних проявах, зв'язках і опосередкуваннях.

Десятиліттями краєзнавство було тавроване ярликами й у кращому випадку зводилося до діяльності шкільних гуртків чи вивчення місцевим населенням рідного краю. Такий підхід дезінтегрував цілісність краєзнавства як систему соціоприродних знань, значно понижував його культуротворчий і національно-об'єднуючий потенціал. Нині краєзнавство, не ігноруючи завдань щодо локального рівня, вивчає взаємопроникнення гуманітарної та природничої сфер, результатом якого є національна культура та її регіональні прояви. Кожна національна культура (і українська зокрема) є детермінована природою явище. Коли нація перебуває у властивому їй соціоприродному середовищі, вона постійно відтворюватиме властиві їй характеристики. Це є центральною ідеєю краєзнавства і його парадигмою.

Основним завданням краєзнавства є вивчення природи, населення, господарства, історії та культури рідного краю (“Тріх знати те, що далеко поза нами, і не знати того, що близько нас”, — вважав П. Куліш) і країни в цілому з пізнавальною, навчальною і практичною метою.

Краєзнавство сприяє формуванню культури і вихованню молоді в дусі патріотизму. Всебічні краєзнавчі знання про Україну та її окремі регіони необхідні для успішного туристичного менеджменту і туристичної індустрії.

Особливістю цієї програми є відхід від традиційного опертя на місцевий, локальний матеріал, оскільки в масштабі України така програма була б надто громіздкою. Натомість основна увага зосереджена на теоретико-з'ясувальних питаннях і найбільш характерних для України в цілому проблемах і явищах, обізнаність з якими може стати в нагоді для туристичного бізнесу і туристичного менеджменту, враховуючи майбутній фах слухачів цього курсу.

Курс розраховано на 54 години і завершується екзаменом.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“КРАЄЗНАВСТВО”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Вступ до курсу “Краєзнавство”
1	Краєзнавство як система знань і сфера просвітницької діяльності
2	Стан і розвиток українського краєзнавства
3	Методи практичного краєзнавства
4	Організаційні форми краєзнавчої діяльності
	Змістовий модуль II. Українська земля
5	Природно-географічні основи краєзнавства
6	Територія України як об’єкт краєзнавчого вивчення
7	Давні культури на території України
	Змістовий модуль III. Культурна і природна спадщина України
8	Матеріальна культура як підсистема національної культури і складова краєзнавства
9	Екологічна і духовна культура
10	Культурна і природна спадщина України
	Змістовий модуль IV. Лікувально-оздоровчі властивості природи України
11	Оздоровчо-лікувальні ресурси України
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“КРАЄЗНАВСТВО”

Змістовий модуль I. Вступ до курсу “Краєзнавство”

Тема 1. Краєзнавство як система знань і сфера просвітницької діяльності

Предмет і завдання краєзнавства. Мета вивчення краєзнавства. Комплексне і галузеве краєзнавство. Краєзнавчі установи, форми та принципи їхньої діяльності.

Місце краєзнавства в системі туристичної галузі і рекреаційної індустрії. Зв'язок краєзнавства з різними сферами природничих і гуманітарних знань.

Мета вивчення краєзнавства. Соціальні функції краєзнавства: формування і підтримання історичної пам'яті, загально-людських цінностей, реконструкція української стратагеми.

Українське законодавство щодо краєзнавчої діяльності.

Література [7; 11; 14; 17; 19; 20; 39]

Тема 2. Стан і розвиток українського краєзнавства

Історія розвитку краєзнавства в Україні. Внесок українських та зарубіжних вчених у становленні українського краєзнавства, починаючи з найдавніших часів і до наших днів. Україна очима чужинців — Геродот, Боплан, Алепський, Крман—Даніель.

Давні краєзнавчі осередки і товариства в Україні та роль М. Максимовича у їх виникненні.

Краєзнавчі дослідження в Західній Україні. І. Франко — теоретик краєзнавства. Діяльність В. Антоновича та В. Шушкевича.

Краєзнавчо-просвітницька діяльність Наддніпрянської трійці у Києві та Руської трійці у Львові.

Роль Комісії для опису губерній. Діяльність Товариства Нестора-літописця. Краєзнавча школа В. Антоновича. Архівні комісії. Земське краєзнавство.

Новий етап розвитку краєзнавства у незалежній Україні.

Література [2; 7; 10; 12; 24; 39; 44; 47; 54; 57]

Тема 3. Методи практичного краєзнавства

Краєзнавча інформація та її специфіка — комплексність, всебічність, порівняльність. Джерела краєзнавчої інформації — науковий пошук, літературні та історичні джерела, фондів матеріали, архівні джерела, опубліковані документи, спогади очевидців, народна творчість, колективна пам'ять.

Впорядкування краєзнавчої інформації та приведення її до стану, зручного для використання з метою освіти, культури, туризму.

Структура і зміст краєзнавчих проектів, нарисів, рефератів, аналітичних записок, документів. Картограма, краєзнавча і туристична карта. Топографічні описи як жанр краєзнавчої літератури.

Організація краєзнавчих музеїв та краєзнавчих осередків.

Література [3; 4; 6; 7; 11; 13; 14; 26; 31–34; 39]

Тема 4. Організаційні форми краєзнавчої діяльності

Державні і громадські краєзнавчі установи, методи і форми їхньої діяльності.

Краєзнавчі музеї як науково-дослідні та культурно-освітні заклади. Історія їх виникнення. Мережа краєзнавчих музеїв в Україні. Особливості діяльності найбільш примітних з-поміж них — Конотопського, Вінницького, Нікопольського та Кримського.

Краєзнавча преса і література, сучасні періодичні видання.

Губерніальні та єпархіальні “Відомості”, ж. Основа, Киевская старина як енциклопедія українського краєзнавства XIX ст. Сучасний часопис “Краєзнавство і туризм”.

Краєзнавча робота туристичних організацій і Географічного товариства України.

Підготовка фахівців-краєзнавців у навчальних закладах та сфера їхнього практичного застосування.

Література [4; 7; 21; 24; 27; 38; 39; 54]

Змістовий модуль II. Українська земля

Тема 5. Природно-географічні основи краєзнавства

Краєзнавство у природно-географічному вимірі. Тринітарна сутність краєзнавства та її складові — природа, населення, культура.

Єдність етносу та середовища його проживання — фундаментальна властивість (закон) біосфери. Поняття про етносферу, химерний етнос Л. Гумільова, архетип Г. Юнга та дух Землі Теяр де Шардена.

Поняття про географічний світ (за Гі де Блій), цивілізацію як елементарну одиницю історичного процесу (за Дж. А. Тойнбі). Геопросторова диференціація світу. Таксономічний ряд макроподілу заселеної земної поверхні.

Україна у вимірі географічного світу.

Природна районізація України.

Основні краєвиди (ландшафти) України (За П. Тутковським).

Література [1; 5; 9; 12; 27; 36; 40; 41; 45; 46; 53; 55]

Тема 6. Територія України як об’єкт краєзнавчого вивчення

Край як базове поняття краєзнавства.

Системоорганізуюча функція території. Роль території в еволюційній стратегії біологічного виду. Функції території.

Поняття про природний (географічний) детермінізм та його прояви щодо України. Критерії геополітичної справності держави (за Спідмеком).

Етнічна територія і кордони України.

Етнічні українські землі у складі інших держав. Українські землі, передані Польщі у 1945–1947 рр. в рамках операції “Вісла” — Берестейщина, Лемківщина, Надсяння, Підлемтя, Холмщина (20 тис км²).

Історико-етнографічне районування України.

Питання кордонів і територіальної єдності України в контексті сучасних геополітичних процесів. Безконфліктна модель міжетнічних відносин.

Доля націй і держав в епоху глобалізації (за Г. Дейлі).

Література [5; 7; 10; 15; 21; 22; 46]

Тема 7. Давні культури на території України

Загальні поняття про археологічну культуру і археологію як науку, про матеріальні рештки найдавніших часів людства та його культури, яким бракує достатньо писемних джерел.

Паралелізація археологічних культур з геологічними подіями в історії Землі (за М. Чмиховим).

Перші палеолітичні поселення в Україні. Найдавніше (12 тисяч років тому) житло на теренах України. Добранічівська стоянка. Найдавніше (2600–2500 рр. до н. е.) житло епохи неоліту в Північній Європі.

Артефакти українського етногенезу (за Ю. Шилковим).

Історична глибина слов'ян-українців та її прояви у часо-просторі України: кінець палеоліту (XIX–X тис. рр. до н. е.), доба мезоліту (IX–VII тис. рр. до н. е.), доба неоліту (VI–V тис. рр. до н. е.), доба міді або енеоліту (5400–2200 р. р. до н. е.), доба бронзи (2200–1020 рр. до н. е.), від доби раннього заліза до сьогодення.

Проблема етнічної належності археологічних культур. Тризуби і двозуби як символи матеріальної культури і давні знаки української землі.

Література [2; 7; 10; 31; 40; 41; 51; 57; 58]

Змістовий модуль III. Культурна і природна спадщина України

Тема 8. Матеріальна культура як підсистема національної культури і складова краєзнавства

Природна обумовленість культури (за Д. Тойнбі). Поняття про ергологію.

Поняття про культуру як форму адаптації етносу до природних умов і спосіб облаштування середовища свого існування. Раціональний та ірраціональний блоки культури. Механізми еволюції культури як аналог біологічної еволюції. Поняття про матеріальну культуру в етнологічній школі Ф. Гребнера. Елементи матеріальної культури, що виконують функції етнічних маркерів.

Основні поняття і визначення матеріальної культури, регіональна специфіка житла, одягу, ремесла, виробництва їжі, природокористування.

Література [3; 7; 8; 11; 16; 27; 31; 37; 42; 43; 47; 54]

Тема 9. Екологічна і духовна культура

Просторово-часові характеристики етнічної культури українців.

Проблеми збереження культури та екологічного середовища міських і сільських поселень. Негативні тенденції формування сучасних поселень: відрив від регіональної специфіки, розміщення населених пунктів вздовж шляхів сполучення, функціональне безладдя і низькі естетичні якості сучасного будівництва. Невідповідність житла сучасного селянина як колишнього найманого працівника новим соціально-виробничим відносинам на селі.

Поняття про виклик як геокультурний феномен. Екологічний виклик у ряді викликів сучасності. Помилковість віднесення тероризму до ряду геокультурних викликів сучасності. Україна у вимірі екологічного виклику: стратегія і тактика на шляху пошуку відповіді.

Концепція національної екологічної політики України до 2020 року в аспекті її адекватності її екологічному стану та екологічному виклику.

Література [1; 2; 8; 10; 12; 14; 31; 36; 39; 47; 52]

Тема 10. Культурна і природна спадщина України

Сакральні елементи природокористування як сукупність космологічних, духовно-етнічних норм, уявлень давньої і нинішньої України.

Природно-заповідний фонд України: структура, загальна характеристика. Національні парки. Біологічне різноманіття.

Об'єкти всесвітньої і культурної спадщини в Україні.

Ботанічні сади і парки в системі культурної спадщини України. Природні пейзажі, що охороняються.

Археологічні, геологічні пам'ятки на території України.

Замки та фортеці України. Гетьманські столиці, Козацькі Січі.

Монастирська територіальна мережа та значення природних ландшафтів у її організації.

Сім природних чудес України (за матеріалами Всеукраїнського контуру) та сім чудес Києва.

Конвенція ЮНЕСКО “Про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини”. Об'єкти, які визначені як перспективні для внесення до списків Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Література [11; 27; 29; 32; 35; 54]

Змістовий модуль IV. Лікувально-оздоровчі властивості природи України

Тема 11. Оздоровчо-лікувальні ресурси України

Залежність, яка існує між здоров'ям, кліматом, водою та іншими компонентами природи (за Гіппократом “Повітря, вода і місцевість”).

Поняття про вміщуючий ландшафт та його фізичні, хімічні і біологічні властивості.

Біогеохімічні аномалії та ендемії. Ґрунти і ґрунтові води України в аспекті їх впливу на здоров'я людини.

Погода і клімат. Класифікація кліматів (за Кеппенем — Гайгером). Макрокліматичний поділ України. “Бальнеологічні” властивості кліматів України.

Державний стандарт якості води. Класи чистоти води. Мінеральні води України. Типи мінеральних вод та їх лікувально-оздоровчі властивості. Важливіші родовища мінеральних вод в Україні.

Екологічні рекреаційні та оздоровчі функції українського лісу.

Курорти України — бальнеологічні, грязеві, кліматичні. Населені пункти, які віднесені до курортних.

Література [5; 7; 9; 12; 21; 28; 29; 35; 37; 42; 44; 48; 54]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Краєзнавство як навчальна дисципліна і сфера суспільної діяльності.
2. Адміністративно-територіальне районування України як інструмент національної політики в Україні у 20–90-х роках ХХ ст.
3. Топографічні описи як жанр краєзнавчої літератури.
4. Об'єкт і предмет краєзнавства. Мета вивчення краєзнавства.
5. Матеріальна культура як підсистема культури.
6. Природно-заповідна мережа України.
7. Комплексне і галузеве краєзнавство.
8. Поняття про матеріальну культуру в етнологічній школі Ф. Гребнера.
9. Україна очима чужинців — Геродот, Боплан, Алепський.
10. Краєзнавчі установи України та їх координація.
11. Краєзнавчі осередки і товариства Наддніпрянської України та роль Михайла Максимовича у їх виникненні.
12. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
13. Краєзнавчі музеї як науково-дослідні, культурно-освітні заклади, історія їх виникнення в Україні.
14. Розвиток ремесел і промислів в Україні.
15. Право власності на території та об'єкти природно-заповідного і культурного фонду.
16. Принципи побудови адміністративно-територіальних одиниць в Україні у дореволюційний час.
17. Елементи матеріальної культури, що виконують функції етнічних маркерів.
18. Національні парки України.
19. Відтворююче господарство.
20. Етнічне природокористування та які його структурні складові (блоки)?
21. Національний атлас України.
22. Краєзнавчі дослідження в Західній Україні.
23. Сутність теорії самоорганізації етносів в етносфері за Л. Гумільовим.
24. Сакральні елементи природокористування як сукупність космологічних, духовно-етичних норм, уявлень давньої і сучасної України.

25. Україна у вимірі географічного світу.
26. Бджільництво як національний промисел України в регіональному вимірі.
27. Рекреаційні ресурси та рекреаційний кадастр.
28. Макрокліматичне районування України за Г. Висоцьким.
29. Сутність теорії етносу як біологічної форми існування виду гомо сапієнс.
30. Туристична карта.
31. Територія України як об'єкт краєзнавчого вивчення.
32. Історичні назви народів на території сучасної України.
33. Господарчі будівлі, необхідні для ведення сільського господарства: історія, види, поширення.
34. Становлення та формування сучасних кордонів Української держави.
35. Територіальні володіння Київської держави.
36. Поселення як місцеперебування людини протягом тривалого часу, давні і ранні форми, типи.
37. Краєзнавча робота туристичних організацій.
38. Плуг, рало, соха як елементи землеробної культури на території України.
39. Чумацькі шляхи в Україні.
40. Краєзнавчі музеї України: кількість, статус, структура.
41. Мінеральні води України.
42. Чумацтво як національний промисел.
43. Отрути рослинного, тваринного та мінерального походження.
44. Критерії оцінки лікувальних властивостей мінеральних вод.
45. Гетьманські столиці в Україні.
46. Етнічна належність давніх (археологічних) культур в Україні.
47. Ріки України. Зимовий режим рік, повені. Озера й болота.
48. Замки та фортеці України.
49. Сучасна природна районізація України.
50. Краєзнавчо-просвітницька діяльність "Надніпрянської української трійці" у Києві і "Руської трійці" у Львові.
51. Палацово-паркові ансамблі України.
52. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного і культурного фонду.
53. Трипільська археологічна цивілізація на території України.
54. Український степ: природа, економіка, культура як геополітичний фактор.

55. Краєзнавчі школи в Україні.
56. Природна районізація України за П. Тутковським на основі факторів природи, економіки і культури.
57. Річки України: основні природно-географічні характеристики, використання та охорона.
58. Населені пункти, які зараховані до курортних.
59. Основні краєвиди (ландшафти) України та їх генезис за П. Тутковським.
60. Кераміка (фарфор, майоліка, фаянс) як коло інтересів краєзнавця.
61. Курорти України.
62. Конвенція ЮНЕСКО “Про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини”.
63. Монастирська територіальна мережа України та значення природних ландшафтів у її організації.
64. Їжа в контексті господарчо-культурних типів розвитку.
65. Клімат України. Головні метеорологічні елементи. Кліматичні області.
66. Ботанічні сади в системі культурної і природної спадщини.
67. Напої як елемент національної і світової культури.
68. Тризуби і двозуби як символи матеріальної культури і давні знаки української землі.
69. Об’єкти всесвітньої культурної спадщини в Україні.
70. Роза вітрів в Україні. Вітрові ресурси України.
71. Культові споруди як елемент національної культури.
72. Об’єкти природної спадщини.
73. Способи орієнтування на місцевості без карти і по карті. Орієнтування по Сонцю, Місяцю, Полярній Зірці і компасу.
74. Мізенська палеолітична стоянка.
75. Об’єкти в Україні, перспективні для внесення до списків Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.
76. Археологічні пам’ятки давніх культур в Україні.
77. Границі Української національної території. Еволюція границь.
78. Об’єкти природно-культурної спадщини.
79. Право власності на території та об’єкти природно-заповідного і культурного фонду.
80. Класифікація кліматів Кешпена — Гейгера.
81. Опалення, освітлення, водозабезпечення в культурно-історичному вимірі.

82. Традиційні системи життєзабезпечення українців як елемент етнічної культури.
83. Українська земля як ціле: положення, кордони й територія.
84. Сади і парки України.
85. Переважаючі типи погоди в Україні. Циклони й антициклони.
86. Кам'яна Могила.
87. Етнічні землі України: назви, історія, природа, людність і культура.
88. Основні види традиційного природокористування в Україні
89. Козацькі місця, Козацькі шляхи.
90. Назва території і народу України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алексеев В. П.* Становление человечества. — М., 1985. — 452 с.
2. *Баран В. Д., Козак Д. Н. та ін.* Походження слов'ян. — К., 1991.
3. *Боньковська С. М.* Ковальство на Україні. — К., 1991.
4. *Всеукраїнська спілка краєзнавців.* Матеріали та документи. — К., 1997.
5. *Г. де Блій, Пітер Муллер.* Географія: світи, регіони, концепти: Підручник. — К., 2004.
6. *Гаврилюк Н. К.* Картографические явления духовной культуры. — К., 1981.
7. *Географічна* енциклопедія України: У 3 т. — К., 1993.
8. *Горленко В. Ф., Бойко Ш. Д.* Народна землеробська техніка українців. — К., 1971.
9. *Григорьев А. А.* Типы географической среды. — М., 1970. — 468 с.
10. *Грушевский М.* Історія України—Руси. — К., 1991.
11. *Гудченко З. С.* Музеї народної архітектури України. — К., 1981.
12. *Гумилев Л. Н.* Этносфера: история людей и история природы. — М., 1993.
13. *Данилюк А. Г.* Українська хата. — К., 1991. — 108 с.
14. *Дем'янчук Г. С. та ін.* Українське краєзнавство: сторінки історії. — К., 2006.
15. *Дністрянський М. С.* Кордони України. — Львів, 1992.
16. *Довженко В. И.* Землеробство древньої Русі. — К., 1961.

17. Закон України “Про охорону культурної спадщини”. — Київ, 8 червня 2000 р.
18. *Заповідна справа в Україні: Навч. посіб.* — К., 2006.
19. Закон України “Про охорону археологічної спадщини”. — Київ, 16 грудня 2003 р.
20. Закон України “Про формування національної екологічної мережі”. — Київ.
21. *Заставний Ф. Д.* Географія України: Підручник. — Львів, 1994.
22. *Заставний Ф. Д.* Українські етнічні землі. — Львів, 1993.
23. *Історія Української культури* / За ред. Г. Крип’якевича. — К., 1994.
24. *Історія світової культури: Навч. посіб.* — К., 1994.
25. *Козлов В. И.* Жизнеобеспечение этноса. — М., 1991.
26. *Кравець О. М.* Сімейний побут і звичаї українського народу. — К., 1966.
27. *Крубер А. А.* Общее землеведение. Ч. III. Биogeография и антропогеография. — М., 1922. — 404 с.
28. *Куликов Г. В., Жевлаков А. В.* Минеральные лечебные воды СССР: Справочник. — М. — 300 с.
29. *Лисик О. В.* Замки та монастирі України. — Львів, 1993.
30. *Мажейко К. І.* Український народний одяг. — К., 1977.
31. *Материальная культура. Свод этнографических понятий и терминов.* — М., 1989. — Вып. 3. — 221 с.
32. *Нариси історії архітектури УРСР.* — К., 1967.
33. *Наулко В. И., Миронов В. В.* Культура и быт украинского народа. — К., 1975.
34. *Павлюк С. Д.* Традиційне хліборобство України. — К., 1991.
35. *Памятники истории и культуры Украинской ССР.* (И. Д. Родичкин и др.). — К., 1985.
36. *Петров В. П.* Етногенез слов’ян. — К., 1972.
37. *Полесье.* Материальная культура. — К., 1988.
38. *Прислів’я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини.* — К., 1989.
39. *Українське народознавство: Навч. посіб.* — К., 1994. — 600 с.
40. *Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черняков І. Т.* Археологія та стародавня історія України. — К., 1992.
41. *Чмихов М. О.* Давня культура: Навч. посіб. — К., 1998. — 288 с.

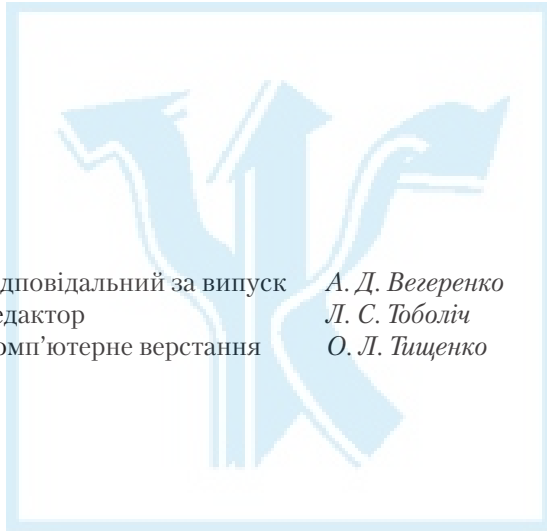
Додаткова

42. *Бойківщина*: Історико-етнографічне дослідження. — К., 1983.
43. *Глушко М.* Традиційний транспорт українців. — № 7. — С. 32–38.
44. *Гоberman Б. Н.* Гуцульщина — край искусства. — М.; Л., 1968.
45. *Гумилев Л. Н.* Этногенез и биосфера земли. — М., 1989.
46. *Докучаев В. В.* Учение о зонах природы и классификация почв // Собр. соч. — Т. 4. — 1951.
47. *Енциклопедія Українознавства: У 3 т.* — К., 1995.
48. *Ермолов А.* Всенародная агрономия. — М., 1905–1991.
49. *З української старовини: Альбом.* — К., 1991.
50. *Кубійович Володимир.* Т. І., наукові праці. — Париж; Львів, 1996.
51. *Лазаревський Гліб.* Київська старовина. — К., 2007.
52. *Літопис руський.* — К., 1989.
53. *Лука Юрій.* Призначення України. — Львів, 1992. — 269 с.
54. *Логвин Г. Н.* Украинские Карпаты. — К., 1973.
55. *Людство і віра / Уклад. Г. В. Щокін.* — К., 2002. — Т. І.
56. *Наулко В. М.* Развитие межэтнических связей на Украине. — К., 1975.
57. *Описи Київського намісництва 70–80-х рр. XVIII ст.* — К., 1989.
58. *Феодосій Софоківич.* Хроніка з літописців стародавніх. — К., 1992.
59. *Эмеаде М.* Образы и символы. — М., 1991.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Краєзнавство”	4
Зміст дисципліни “Краєзнавство”	4
Питання для самоконтролю	10
Список літератури.....	13

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *Л. С. Тоболіч*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3629

Підп. до друку 16.01.09. Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 0,93. Обл.-вид. арк. 0,91. Наклад 50 пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*